

POSTANOWIENIE

Dnia 21 czerwca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek

w sprawie z odwołania M. M.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Biłgoraju
o ustalenie praw do emerytury,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 21
czerwca 2023 r.,
na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w
Lublinie
z dnia 15 marca 2022 r., sygn. akt III AUa 40/22,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

(AGM)

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Lublinie wyrokiem z dnia 15 marca 2022 r. oddalił apelację organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w Zamościu z dnia 30 listopada 2021 r., mocą którego zmieniono decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w Biłgoraju z dnia 12 sierpnia 2020 r. i ustalono M. M. prawo do emerytury na podstawie art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 291, dalej ustawa emerytalna).

W sprawie ustalono, że M. M., urodzony 3 sierpnia 1952 r., do dnia 31 sierpnia 2006 r. pozostawał w zatrudnieniu w Z. w R. na stanowisku nauczyciela w

pełnym wymiarze czasu pracy. Od 1 września 2006 r. wnioskodawca ma ustalone prawo do emerytury nauczycielskiej, która jest mu wypłacana od daty jej przyznania.

Decyzją z dnia 27 lipca 2012 r. organ rentowy odmówił wnioskodawcy przyznania prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy emerytalnej, bowiem odwołujący się wylegitymował się jedynie okresem 13 lat, 8 miesięcy i 21 dni w szczególnych warunkach. Do tego okresu nie uwzględniono okresów pobierania zasiłku chorobowego oraz przebywania na urlopie dla poratowania zdrowia, w łącznym wymiarze 1 rok, 7 miesięcy i 8 dni.

Po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego odwołujący się w dniu 12 kwietnia 2019 r. zgłosił wniosek o emeryturę. Pozwany przyznał prawo do świadczenia i zwiesił jej wypłatę jako świadczenia mniej korzystnego od pobieranej emerytury nauczycielskiej. Wnioskodawca cofnął wniosek o to świadczenie, a pozwany umorzył postępowanie w tej sprawie.

W dniu 14 lipca 2020 r. wnioskodawca ponowił żądanie ustalenia prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy emerytalnej, podnosząc, że na dzień 1 stycznia 1999 r. posiadał wymagany staż 25 lat pracy, w tym 15 lat i 4 miesiące pracy w szczególnym charakterze.

W ocenie Sądu pierwszej instancji, na emeryturę można przechodzić kilka razy. Taka możliwość występuje w przypadkach, gdy ubezpieczony spełnia warunki do ustalenia prawa do emerytury, na podstawie różnych podstaw (przepisów). Odwołujący się spełnia warunki do uzyskania emerytury na podstawie Karty Nauczyciela oraz 24 i 184 ustawy emerytalnej.

Zdaniem Sądu Okręgowego, okoliczność, że wnioskodawca pobiera już emeryturę i osiągnął powszechny wiek emerytalny, nie stanowi przeszkody w ustaleniu mu prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnym charakterze (art. 184 ustawy emerytalnej), ponieważ powołany przepis nie wyłącza takiej możliwości. Podkreślić należy, że przepisy prawa ubezpieczeń społecznych powinny być wykładane ściśle, co oznacza w zasadzie prymat dyrektyw wykładni językowej w odniesieniu do pozostałych metod wykładni, w tym wykładni systemowej, historycznej lub celowościowej. Tak ukształtowane stanowisko nie jest przypadkowe, gdyż przesłanki uzyskania prawa do emerytury

nie powinny lokować się w sferze swobodnego uznania (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 sierpnia 2018 r., III UK 114/17, LEX nr 2559408).

Sąd Apelacyjny stwierdził, że spór dotyczył tego, czy ubezpieczony może domagać się przyznania emerytury z art. 184 ustawy emerytalnej po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego. Zdaniem tego Sądu, odpowiedź na tak postawione pytanie musi być pozytywna, skoro żaden z przepisów ustawy emerytalnej nie pozbawia odwołującego się takiego prawa. Ustawa nie przewiduje daty końcowej do złożenia wniosku o emeryturę na podstawie art. 184 ustawy emerytalnej, określa zaś jedynie dolną granicę wieku.

W ocenie Sądu odwoławczego, nie ma podstaw do aprobaty twierdzenia, że z istoty prawa do emerytury, po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego traci się prawo do złożenia wniosku o emeryturę wcześniejszą, jak też przeszkodą ku temu nie jest pobieranie emerytury nauczycielskiej.

Wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżył skargą kasacyjną w całości organ rentowy. We wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania wskazał na istotne zagadnienie prawne, jakie wyłoniło się na gruncie przedmiotowej sprawy, to jest czy możliwe jest przyznanie kolejnej emerytury (wcześniejszej z tytułu wykonywania pracy w szczególnym charakterze jako nauczyciela) w przypadku osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego (65 lat w przypadku mężczyzny) i pobierania emerytury nauczycielskiej?

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie może być przyjęta do rozpoznania. Organ rentowy we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do odwołania powołał się na podstawę z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Powołanie się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego jako przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wymaga wskazania problemu o charakterze abstrakcyjnym, nierozstrzygniętego w dotychczasowym orzecznictwie i wymagającego pogłębionej wykładni. Dlatego skarżący powinien nie tylko poprawnie sformułować dany problem, lecz także przedstawić wyczerpującą argumentację prawną, ważąc przykładowo różne tezy i wnioski, które mogą prowadzić do rozbieżnych ocen w związku ze stosowaniem

przepisów, na tle których dane zagadnienie powstało. Nadto zagadnienie prawne powinno być „istotne” z uwagi na wagę przedstawionego problemu interpretacyjnego w odniesieniu do systemu prawa (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2017 r., II CSK 688/16, LEX nr 2312016).

Transponując powyższe na grunt analizowanej sprawy, skarżący nie sprostął tak postawionym zadaniom. Samo sformułowanie pytania nie jest wystarczające do uznania, że w sprawie realizują się dyspozycja art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Z kolei generalne odwołanie się do art. 184 ustawy emerytalnej nie spełnia wymogu skonkretyzowania podstawy prawnej istotnego zagadnienia prawnego. Dany przepis składa się z kilku jednostek redakcyjnych, a zatem obowiązkiem skarżącego było zidentyfikowanie tej części tej normy, która jego zdaniem wymaga wypowiedzi Sądu Najwyższego.

Jednakże nawet pomijając wymagania formalne, które w postępowaniu kasacyjnym odgrywają kluczową rolę z uwagi na jego charakter, nie sposób zgodzić się ze skarżącym, że niezbędna w sprawie staje się wypowiedź Sądu Najwyższego.

Przed wszystkim art. 184 ustawy emerytalnej formułuje warunki brzegowe do uzyskania świadczenia emerytalnego z racji zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach (wiek, wymagany okres składkowy, kwestia przynależności do OFE). Z ustaleń Sądu Okręgowego, które nie są kwestionowane wynika, że odwołujący się spełnił wszystkie przesłanki.

Zatem problem pozycjonuje się w innej płaszczyźnie, skoro skarżący twierdzi, że uzyskanie powszechnego wieku emerytalnego zamyka drogę do uzyskania emerytury po ukończeniu 60 roku życia (mężczyźni). Na pewno tego prawa nie może niweczyć rekompensata, o jakiej mowa w art. 2 ust. 5 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1924). Przed wszystkim ubezpieczony nie domagał się takiego świadczenia (nie składał o nie wniosku), co wynika z ustaleń faktycznych. Stąd wprowadzenie tego elementu przez skarżącego do uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie otwiera dyskusji odnośnie do zasadniczego sporu w sprawie.

Nim nie jest zbieg prawa do rekompensaty i prawa do wcześniejszej emerytury, co zresztą w dalszej części przyznaje sam autor skargi kasacyjnej.

Po wtóre, ma rację skarżący, że zgodnie z art. 100 ust. 1 ustawy emerytalnej prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa. Rozwijając ten wątek, należy dodać, że prawo do świadczenia (tu emerytury wcześniejszej) powstaje *ex lege* w dniu spełnienia ustawowych warunków i nie jest uzależnione ani od złożenia przez ubezpieczonego stosownego wniosku, ani też od ustalenia (potwierdzenia) tego prawa decyzją organu rentowego, która ma charakter deklaratoryjny (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 2018 r., I UK 209/17, LEX nr 2486210; wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 11 października 2016 r., I UK 354/15, LEX nr 2160746; z dnia 24 stycznia 2001 r., II UKN 136/00, OSNAPiUS 2002 nr 18, poz. 441).

Uzyskanie tego prawa *ex lege* nie jest ograniczone czasowo, o ile w ustawie emerytalnej nie zostało to wyraźnie dookreślone. I tak na przykład emeryturę, o której mowa w art. 24 ustawy emerytalnej, przyznaje się z urzędu zamiast renty z tytułu niezdolności do pracy osobie, która osiągnęła wiek uprawniający do tej emerytury oraz podlegała ubezpieczeniu społecznemu albo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Emeryturę przyznaje się od dnia osiągnięcia przez rencistę wieku uprawniającego do emerytury, a w przypadku gdy wypłata renty z tytułu niezdolności do pracy była wstrzymana - od dnia, od którego podjęto jej wypłatę (zob. art. 24a ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej oraz dodatkowo art. 27 tej ustawy). Z kolei postępowanie o emeryturę wszczyna się z urzędu, jeżeli wiek emerytalny dla uprawnionych do świadczenia przedemerytalnego lub zasiłku przedemerytalnego wynosi 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn (art. 116 ust. 1a ustawy emerytalnej).

Powołane przykłady stanowią wyraz woli ustawodawcy w zakresie konwersji prawa z jednego świadczenia na inne, zwykle o charakterze stałym. W takich przypadkach można wywodzić, że przyznanie z urzędu emerytury (zamiast renty) wygasa prawo do dotychczasowego świadczenia. Oczywiście powołane przykłady dotyczą różnych świadczeń, zaś rzecz w sprawie sprowadza się wyłącznie do emerytury (emerytur). Niemniej zasygnalizowana wstępnie kwestia sprowadza się

do tezy, że uprawniony, który spełnił wszelkie przesłanki do uzyskania emerytury z art. 184 ustawy emerytalnej nie jest zobowiązany do realizacji tego prawa do momentu ukończenia powszechnego wieku emerytalnego, bo w innym wypadku prawo to wygasa. Taki wymóg nie wynika z modelu przyjętego przez ustawę emerytalną ani też nie może być przyjęty w wyniku poszukiwania, i przyjęcia, innego modelu wykładni, do czego namawia skarżący. Z całą stanowczością należy przypomnieć, że już Sąd Apelacyjny wydobyl liczne przykłady na dowód braku podstaw do stwierdzenia, że prawo do emerytury wcześniejszej „wygasło” wskutek uzyskania przez wnioskodawcę 65 roku życia. W związku z tym można tylko powtórzyć przytoczone przez Sąd odwoławczy poglądy judykatury (na przykład wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2016 r., I UK 151/15, LEX nr 2050671 odnośnie do relacji między art. 46 i 184 ustawy emerytalnej). Nadto słusznie zwrócił uwagę Sąd Apelacyjny, że zdarzają się sytuacje, w których ubezpieczony na mocy orzeczenia sądu uzyska prawo do wcześniejszej emerytury po ukończeniu powszechnego wieku emerytalnego i wówczas pozwany nie podnosi okoliczności, że dane uprawnienie nie może być zrealizowane.

Zatem ustawa emerytalna określa tylko dolną granicę wieku, pozostawiając uprawnionemu decyzję, w jakim momencie zechce te prawo zrealizować. Wiadome przy tym jest, że i tak jego realizacja nie nastąpi od momentu spełnienia wszelkich przesłanek, lecz od dnia złożenia wniosku (art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej).

Warto odnotować, że skarżący skutecznie cofnął swój wniosek o przyznanie emerytury w związku z ukończeniem powszechnego wieku emerytalnego i dopiero wówczas złożył wniosek o emeryturę z art. 184 ustawy emerytalnej. Sam fakt, że pobiera emeryturę nauczycielską nie rodzi konfliktu z prawem do złożenia kolejnego wniosku o inne świadczenie, przyznawane na mocy innego aktu prawnego i innej podstawy prawnej. Zatem po jego stronie nie można doszukać się czynności i działań, które miałyby konotacje związane z nadużyciem prawa, a przynajmniej skarżący tego wątku nie rozwinął.

Sumując powyższe, Sąd Apelacyjny dokonał wykładni przepisów prawa, a ich treści nie prowokują konfliktu interpretacyjnego, o jakim mowa w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Istotne zagadnienie prawne nie powstaje automatycznie tylko dlatego, że w grę wchodzi konieczność (obowiązek) zastosowania kilku norm prawa

materialnego, które gramatycznie i systemowo mogą być z powodzeniem (i były) wykładane za pomocą zwykłej wykładni prawa, do której zobowiązany jest sąd powszechny. Odmienna li tylko ocena tego stanu rzeczy przez organ rentowy nie otwiera drogi do merytorycznego rozpoznania skargi kasacyjnej.

Stąd można zamknąć dalsze uwagi stwierdzeniem, że uzyskanie powszechnego wieku emerytalnego i jednocześnie pobieranie emerytury nauczycielskiej nie sprzeciwia się nabyciu przez ubezpieczonego prawa do emerytury wcześniejszej (art. 100 ust. 1 w związku z art. 129 ust. 1 i art. 184 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 504).

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł z mocy art. 398⁹ § 2 k.p.c.

AGM

[ł.n]